

Jeltje van Nieuwenhoven maakt zich op voor haar laatste weken in de actieve politiek. Veertig jaar was ze voor de PvdA in touw. Het lichaam zegt ho. Ze gaat cultuursnuiven en lezen.

Op haar begrafenis zal Meatloaf draaien. Paradise by the dash-boardlight. „Dat lijkt me zó leuk!” Het is een liedje waarbij niemand zijn benen kan stilhouden. „Ik zie die oude knarren dan al zitten, ik hoop tenminste dat ze allemaal komen. Dat is toch enig?”

Hoe ouder Jeltje van Nieuwenhoven wordt, des te meer begrafeniszen ze bezoekt. Zo gaat dat. „Ik huil tegenwoordig ook tranen met tuiten. Vreselijk. Ik zou mezelf haast kunnen verhuren.”

Liever Meatloaf

In 1971 bezocht ze de crematie van Jan Emmens, de Nederlandse dichter die zelfmoord pleegde. Bij binnenkomst werd Suicide is painless gedraaid van MASH. Ze vergeet het nooit. „Hij had het waarschijnlijk opbeurend bedoeld maar voor ons werkte het niet.” Nee, dan liever Meatloaf.

Jeltje van Nieuwenhoven maakt zich op voor [haar laatste weken](#) in de actieve politiek. Ze is 74 jaar en stopt na de gemeenteraadsverkiezingen van 21 maart als raadslid van de PvdA in Den Haag. Veertig jaar lang was ze dag en nacht voor de partij in touw. Ze was gemeenteraadslid, Tweede Kamerlid, voorzitter van de Tweede Kamer, gedeputeerde van Zuid-Holland en nu opnieuw gemeenteraadslid. De cirkel is mooi rond.

Eerlijk gezegd heeft ze nog lol en energie voor tien. „Ik lees met plezier een stapel stukken door.” Maar het lichaam zegt ho. De reumatische artrose in haar schouders en polsen speelt op. „Ik denk ook dat veertig jaar sociaaldemocratie genoeg is. Ik ben in 1978 begonnen. De meeste mensen die ik tegenwoordig spreek waren toen nog niet eens geboren.”

Aangeharkt

In haar appartement in de binnenstad van Den Haag spelen boekenkasten de hoofdrol. Afkomst verloochent zich niet. Jeltje van Nieuwenhoven begon haar loopbaan als bibliothecaresse bij de bibliotheek van Wolvega.

Broer Kees is bijna 87 jaar en woont nog altijd in hun geboortedorp Noordwolde. Kees is ruim twaalf jaar ouder. „Mijn moeder dacht nooit meer kinderen te krijgen, dat had de dokter haar wijsgemaakt. En toen kwam ik, in 1943, middenin de oorlog.”

Kees en zij kunnen tegenwoordig eindeloos praten. „Naarmate je ouder wordt groei je steeds meer naar elkaar toe.” Als ze in Noordwolde is verbaast ze zich telkens weer over de toegenomen weelde. „Allemaal keurige tuintjes, alles netjes aangeharkt, allemaal groen en bloemen. Dat was in mijn tijd echt anders.”

Gelukkige jeugd

Het woord klagen kent Jeltje van Nieuwenhoven niet. Ze had een ronduit gelukkige jeugd in Noordwolde-Zuid. „Geen trauma, nul, niks. Ik heb het altijd hartstikke goed gehad. Je voelt je daarover tegenwoordig bijna beschaamd, hè. Ik heb de opgaande lijn meegemaakt. Echt. Alles werd altijd beter. Altijd!”

Ze herinnert zich de vakanties op de fiets. Dan gingen ze via Ommen naar een nicht in Enschede en weer terug. „Dat was ons leven. Ik zie mezelf nog zitten, achter mijn vaders rug, op dat fietsstoeltje met veren waar je niet met je vingers moest tussenkomen.”

Vondeling

Via de bibliobus kwam ze terecht bij de Wiardi Beckman Stichting in Den Haag, het wetenschappelijk bureau van de Partij van de Arbeid. Anne Vondeling, die andere beroemde Stellingwerper PvdA-politicus, was voorzitter van de Tweede Kamer.

Als een waterval becommentarieert ze aan de keukentafel de Nederlandse parlementaire geschiedenis. Af en toe vermaant ze zichzelf. „Sorry, ik zit maar wat te rebbelen.”

*‘Ssst, Jeltje, ik zit hier in de stoel...’
fluisterde hij dan.*

Verder met Vondeling. „Dat was eigenlijk een heel leuke man, weet je dat wel? Hij had meer gevoel voor humor dan Joop den Uyl, maar dat mag je natuurlijk nooit hardop zeggen.”

Het gebeurde soms, tijdens een lang Kamerdebat, dat de telefoon rinkelde bij de Wiardi Beckman Stichting. „Vondeling. Die had een telefoon onder zijn kathedraal. ‘Ssst, Jeltje, ik zit hier in de stoel...’ fluisterde hij dan. Dan was er iets voorgevallen tijdens het debat, over een politicus of zo, en dan wilde hij daar snel wat gegevens over hebben. Die zocht ik dan bliksemsnel voor hem op. Kon-ie er tijdens het debat een bonnet mee maken. Dat was typisch Vondeling.”

Ze waren Stellingwerpers onder elkaar. Met één verschil; Vondeling praatte Fries, Jeltje praatte Hollands terug. „Vondeling vond mijn Fries maar niks. ‘Doch maar net, Jeltje’, zei hij. Ik heb het nooit gedaan.”

Geschiedenis

Van Nieuwenhoven schreef geschiedenis door in 1998 de eerste vrouwelijke voorzitter te worden van de Tweede Kamer – en de tweede Fries, na Anne Vondeling. Tegen Halbe Zijlstra, die andere Stellingwerper, maakte ze daar wel eens een grapje over. „Zo van: wat jammer dat jij niet van de PvdA bent. Want anders had je het moeiteloos tot Kamervoorzitter geschopt.”

Och, die arme Halbe. Ze had met hem te doen toen hij onlangs moest opstappen als minister van Buitenlandse Zaken. Maar zo werkt het. „Het is hard. Politiek is soms hard.”

Van Nieuwenhoven is een meester in het relativeren. Zelf noemt ze dat fatalistisch. „Het is zoals het is.” Natuurlijk maakte ze heftige dingen mee in haar loopbaan en haar verdere leven. Haar man, journalist Bob Groen, overleed in 1989 op 52-jarige leeftijd. Ze noemt verder de vuurwerkramp in Enschede. De Bijlmerramp, met de enquête die daarop volgde en de Kamerdebatten die duurden tot vier uur in de nacht.

„Dat zijn dingen die je altijd bijblijven. Maar erg? In 2000 was er een jonge VVD’er, Philippe Brood. Hij stierf ’s ochtends in de deuropening van zijn werkkamer in het Kamergebouw. Die jongen was amper 30. Als je me nu vraagt: wat is erg? Nou, dát was erg.” Het parlement was in shock. Kamervoorzitter Van Nieuwenhoven laste die dag alle debatten af.

Elske

Iconisch werd de foto van haar en Elske ter Veld. Op 4 juni 1993 maakte Ter Veld haar aftreden bekend als staatssecretaris van sociale zaken. Ze barstte in tranen uit toen aan het einde van de persconferentie haar vriendin Jeltje van Nieuwenhoven opdook. Elske, Jeltje en Eveline Herfkens waren een hecht trio. Toen zij in 1981 hun intrede maakten in de Tweede Kamer groeide het tal vrouwen tot zeventien. „Je kunt het je nu niet meer voorstellen, maar dat vonden we heel wat.”

Op die ochtend van 4 juni belde Van Nieuwenhoven met Felix Rottenberg die jarig was. „Felix zei: ‘Jeltje, misschien moet je vandaag even in de achtervang. Het zal tijdens die persconferentie wel loslopen, maar daarna stort Elske in. We weten hoe het werkt’.”

„Dus ik heb keurig gewacht tot het einde van de persconferentie, ik stond in Nieuwspoort achter de coulissen zodat ze mij niet zag. Maar je weet hoe journalisten zijn. Ze bleven maar vragen stellen. Elske had schoenen aan met een klein hakje. Ik zag dat ze steeds meer op die hakken stond te wiebelen. Ze viel bijna achterover. Toen ben ik naar binnen gegaan en ik zei: jongens, nú moeten jullie weg. En toen brak Elske. Het was een vakvrouw, maar dit was te veel. Dit was haar levenswerk.”

Burgemeester

Het Kamervoorzitterschap was voor Van Nieuwenhoven haar lust en haar leven. Minister hoefde ze nooit te worden. „Uiteindelijk is volksvertegenwoordiger toch het mooiste van allemaal. En ik hoefde nooit wat te worden, vond ik. Ik wás al wat.”

Ook burgemeester werd ze niet. Dat had best gekund; de fractie vroeg haar te solliciteren naar het burgemeestersambt van Leeuwarden. Jeltje van Nieuwenhoven zei nee.

„Omdat ik alleen was. Mijn man was overleden. Ik dacht: dan kom ik in mijn eentje in Leeuwarden wonen. En dan ken ik daar niemand. En dan ga ik daar twee keer in de week naar de bioscoop. En dan staat de volgende week in de vrijdagrubriek van de Leeuwarder Courant: ‘Mevrouw Van Nieuwenhoven ging alwéér naar de bioscoop.’”

Ze moet lachen als ze het verhaal vertelt. Maar ze meent het ten diepste. Sinds 24 jaar is Den Haag haar thuisbasis en dat blijft het. Een prettig levendige stad, en met het openbaar vervoer en op haar elektrische fiets kan ze overal komen.

Misselijk

In 2004 werd Jeltje van Nieuwenhoven gedeputeerde van Zuid-Holland. Het was geen succes. Niet omdat ze politiek strandde, wel omdat ze te veel hooi op haar vork nam. Van Nieuwenhoven raakte overwerkt.

„Ik was gedeputeerde mobiliteit. We moesten die hele provincie af, dat kost ontzettend veel tijd. Ik was van 's ochtends acht tot 's avonds acht bezig. Ik kan slecht tegen in de auto zitten, en ik zat hele dagen achterin die dienstauto. Het had te maken met mijn leeftijd, en met mijn conditie. Ik at slecht, ik was vaak misselijk, ook door die auto.”

„Ik ben behept met een soort nieuwsgierigheid naar alles dat op mijn pad komt. Dan was er iets met een brug, en dan zei de wethouder dat die brug vanwege de veiligheid echt niet kon worden verlegd. Nou, dan stapte ik op zondagochtend om zes uur in mijn auto en reed er naartoe, om te kijken hoe het zat, en dan zag ik een oplossing.”

„Op maandagmiddag had ik dan om drie uur een afspraak met die wethouder. En dan zei ik dat ik vanochtend bij die brug was wezen kijken. En dan moest je die blik van die wethouder zien hè! Oh, dat was mijn lust en mijn leven. Dat vond ik zó leuk.”

Op een dag kon ze haar bed niet meer uitkomen. „Ik kon niks meer. Ik heb de dokter gebeld en die zei: Doe je ogen maar dicht en zet zachte muziek op. Dit is oververmoeidheid. Alles trilde. En ik was nooit ziek geweest.” Dokter verordonneerde veertien dagen rust. Jeltje van Nieuwenhoven praatte lang met vrienden. „Zij zeiden: als je nog wat aan de rest van je leven wil hebben, moet je halve dagen gaan werken. Maar dat kan niet als gedeputeerde. Ik heb veertien dagen niks gedaan en dat begon ik steeds prettiger te vinden. Toen ben ik gestopt.”

Kruispunt

Maar ja. Stilzitten is ook zo wat. Zeker als je Jeltje van Nieuwenhoven heet. Toen de gemeentelijke Haagse PvdA-fractie in 2010 een lijsttrekker zocht voor de gemeenteraadsverkiezingen, meldde Van Nieuwenhoven zich aan. Ze werd met overmacht gekozen.

Vrijwel dagelijks is ze voor de gemeenteraad op stap. Dingen half doen kan ze niet. „Ik ben nogal consciëntieus”, noemt ze dat. In Den Haag zijn ze gek met haar. Iedereen kent Jeltje. „Ze zeggen: Als Jeltje ergens op een kruispunt in Den Haag gaat staan, is het er binnen de kortste keren een openbare vergadering. Dat is ook wel een beetje zo.”

De straat op, de buurten in. Moeilijke stukken verpakken in begrijpelijke taal. „Laten zien wat het kleine werk is in de gemeente. Dáár is de PvdA voor nodig, ik kan het niet vaak genoeg zeggen.”

In Den Haag is meer dan 50 procent van de inwoners van niet-westerse afkomst. Er is een grote groep laag opgeleiden tussen de veertig jaar en de pensioenleeftijd. Daar moeten banen voor komen. „Dáár kun je als gemeente het verschil maken. Maar dan heb je wel een PvdA nodig die bereid is dat te zeggen.”

Kijk, nu komt ze op dreef. Van Nieuwenhoven noemt D66-wethouder Saskia Bruins die zich zo sterk maakt voor de komst van grote internationale ondernemingen. „Dan heeft ze het over het trickle down effect, ik kan het woord niet meer horen! Dat je door de komst van die grote internationale bedrijven meer lage banen krijgt. Nou, fuck off, dat is niet zo. Het is heel belangrijk dat die bedrijven komen, begrijp me goed, maar laat het zijn wat het is.”

Hameren

Voor sociaaldemocraten ligt de belangrijkste verantwoordelijkheid bij de komst van laaggeschoolde banen. „Daar moet je iedere dag op hameren. Als de markt het niet oplost, dan is de sociaaldemocratie nodig om vanuit de gemeente te zeggen dat de overheid het zélf gaat doen.”

Nog twee weken. Dan mag een nieuwe generatie het stokje overnemen. Er zijn nog jonge mensen die het vuur in zich hebben, constateert ze vergenoegd. Maar of het ooit goed komt met de PvdA? Of de hoogtijdagen van vroeger ooit terugkeren, toen de Kamerfractie 52 mensen telde?

Van Nieuwenhoven schudt het hoofd. „Niet meer bij mijn leven, denk ik. Nu ja, ik weet niet hoe lang ik nog heb. Misschien word ik wel 93, net als mijn grootmoeder. Dan kan het.”

Cultuursnuiven en lezen

Ze gaat twee weken op vakantie naar Bhutan, ze gaat cultuursnuiven en ze gaat lezen. „Mijn vader zette mij achterop de fiets, en dan ging hij onderhandelen op de bibliotheek, zodat ik niet twee maar vier boeken mocht meenemen, want die twee had ik dezelfde dag weer uit. Toen was ik zes.”

„Ik denk dat ik van lezen rustig werd. Ik kan complete gedichten van Vondel voordragen. Dat wil je waarschijnlijk niet, maar ik kán het wel. Ik kan ook Fries lezen. Als ik op de bibliobus zat en me verveelde, dan ging ik Aldfaers Groun lezen.” Misschien, denkt Jeltje van Nieuwenhoven, had ze volgens de huidige inzichten gewoon adhd. „Dat zou best zo kunnen zijn. Want ik ben natuurlijk wel erg druk.”

Op dit moment leest ze de biografie van Jacob van Lennep. „Heerlijk. Heerlijk.” Weer die lach. „Ik ben nog altijd een marxist in de zin van dat ik vind dat alle bezit diefstal is. Behalve mijn boeken dan. Daar wil ik het met Marx nog wel eens over hebben.”

Direct dit artikel delen:

Saskia van Westhreenen

Verslaggever. Politiek. Mensen. Economie. Den Haag. Heerenveen.